

В.І. ЛЮБИМОВ,

д.д.у., професор, Запорізький національний університет

Розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства на засадах проектного аналізу

Досліджено теоретико-методичні підходи до формування засад розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. Визначено кількісні і якісні показники оцінки наукового та виробничого потенціалу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. Виокремлено види проектного аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. Запропоновано методичні підходи до визначення етапів та факторів інноваційно-інвестиційних процесів діяльності підприємств.

Ключові слова: проект, інноваційно-інвестиційна діяльність, показники, ефективність, потенціал, ресурси, фактори, проектний аналіз.

Исследованы теоретико-методические подходы к формированию принципов развития инновационно-инвестиционной деятельности предприятия. Определены количественные и качественные показатели оценки научного и производственного потенциала инновационно-инвестиционной деятельности предприятия. Выделены виды проектного анализа инновационно-инвестиционной деятельности предприятия. Предложены методические подходы к определению этапов и факторов инновационно-инвестиционных процессов деятельности предприятий.

Ключевые слова: проект, инновационно-инвестиционная деятельность, показатели, эффективность, потенциал, ресурсы, факторы, проектный анализ.

Investigational theoretical-methodical approaches to forming of principles of development of innovative-investment activity of enterprise. The quantitative and high-quality indexes of estimation of scientific and productive potential of innovative-investment activity of enterprise are certain. The types of project analysis of innovative-investment activity of enterprise are distinguished. The methodical going is offered near determination of the stages and factors of innovative-investment processes of activity of enterprises.

Keywords: project, innovative-investment activity, indexes, efficiency, potential, resources, factors, project analysis.

Постановка проблеми. Для розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства велике значення мають кількісні і якісні показники його наукового та виробничого потенціалу, такі як:

– матеріально-технічні показники, що характеризують рівень розвитку НДДКР для пошуку передових форм організації виробництва;

– промислово-виробничий персонал, який характеризує склад, кількість, структуру, кваліфікацію персоналу;

– науково-теоретичні показники, що характеризують результати пошукових і фундаментальних теоретичних досліджень, що лежать в основі наукового доробку, наявного на підприємстві;

– інформаційні показники, які характеризують наявність і достатність інформаційних ресурсів, науково-технічної інформації, поточної наукової періодики та іншої проектно-конструкторської документації;

– організаційно-управлінські показники, які включають усі необхідні методи організації і управління НДДКР і виробничим процесом, інноваційними проектами, інформаційними потоками;

– інноваційні показники, що характеризують наукоємність, новизну і пріоритетність проведених робіт, а також інтелектуальний продукт у вигляді патентів, ліцензій, ноу-хау, раціоналізаторських пропозицій, винаходів тощо;

– ринкові показники, що оцінюють рівень конкурентоспроможності продукції, що випускається, наявність попиту, необхідні маркетингові заходи з просування нововведень на ринок та інше [3];

– економічні показники, які характеризують економічну ефективність нововведень, витрати на проведені дослідження, ринкову вартість інтелектуальної продукції. Сюди можна віднести показники, які оцінюють вартість як власних, так і сторонніх патентів, ліцензій, ноу-хау та інших видів інтелектуальної власності таких як приріст продуктивності праці, відносне відхилення чисельності працюючих і фонду оплати праці; прирощення матеріаловіддачі; прирощення фондівіддачі основних виробничих фондів; збільшення швидкості обороту оборотних коштів; приріст об'єму випуску продукції за рахунок інтенсифікації використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів; прирощення прибутку або собівартості продукції;

– фінансові показники, що характеризують інвестиції в НДДКР, нематеріальні активи, джерела фінансування (можливість випуску акцій і облигацій, залучення іноземного та

приватного інвестора тощо). Приріст показників фінансово-го стану та платоспроможності підприємства [7];

- техніко-організаційні показники, що характеризують рівень ефективності наявної техніки і технології. Підвищення техніко-організаційного рівня виробництва виявляється в рівні використання основних елементів виробничого процесу. Такі економічні показники, як продуктивність праці, фондодвидача, матеріаломісткість, оборотність оборотних коштів, що відображають інтенсивність використання виробничих ресурсів, є показниками економічної ефективності підвищення рівня застосовуваної нової техніки і технології;

- технологічні показники, що характеризують рівень технологічного впливу, інтенсивності, керованості, технологічної організації, адаптації технологічного процесу;

- матеріальні ресурси, що характеризують забезпеченість максимальної економії й оборотності [1].

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Наукові дослідження дозволили нам запропонувати методичні підходи до визначення етапів та факторів інноваційно-інвестиційних процесів: інновації виражаються в розробці автоматизованих машин і механізмів, які цілком могли б управлятися за допомогою комп'ютерів, стосовно до всіх видів матеріального й інтелектуального виробництва, а також послуг, у тому числі високопрофесійних, включаючи проектування і конструювання. Інвестиції можуть концентруватися у виробництві у вигляді впровадження та використання нового обладнання та нових технологій. При проектуванні і впровадженні автоматизованих систем все в більшій мірі буде виключатися людський фактор. При цьому все більше функцій управління виробництвом буде передаватися комп'ютеру. Промислово-виробничий персонал все в більшій мірі буде перетворюватися у вузькоспеціалізований і обмежений у своїх трудових функціях приладок до автоматизованих систем машин. При цьому інвестиції в трудовий потенціал можуть стати зайвими в масовому масштабі і в той же час можуть набувати вузькоспрямований, спеціалізований характер.

Мета статті – дослідити теоретико-методичні підходи до формування засад розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. Визначити кількісні і якісні показники оцінки наукового та виробничого потенціалу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. Виокремити види проектного аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. Запропонувати методичні підходи до визначення етапів та факторів інноваційно-інвестиційних процесів діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу. Введення у виробництво на підприємстві автоматизованих систем машин і відповідно інноваційно-інвестиційного процесу буде мати тенденцію концентрування на створенні товарів і надання послуг, які будуть у все більшій мірі задовольняти все більш витончені потреби людей.

Плановані, реалізовані і здійснені інвестиції приймають форму капітальних (інвестиційних) проектів. Однак ці проекти потрібно оцінити, і перш за все на основі зіставлення ви-

трат на проект і результатів його реалізації. Для цього здійснюють проектний аналіз (аналіз інвестиційних проектів).

Проектним аналізом називається аналіз прибутковості капітального проекту на основі зіставлення витрат на проект і вигод, які будуть від нього отримані [4].

На всіх стадіях проекту (і особливо на стадії розробки) необхідний аналіз його основних аспектів. Розрізняють такі види аналізу.

1. Технічний аналіз, на основі якого визначається найбільш підходяща для даного інвестиційного проекту техніка і технологія.

2. Комерційний аналіз, який охоплює аналіз ринку збуту тієї продукції, яка буде вироблятися після реалізації інвестиційного проекту.

3. Інституціональний аналіз, в завдання якого входить оцінка організаційно-правової, адміністративної і навіть комерційної середовища, в якому буде реалізовуватись проект і пристосування його до цього середовища, особливо до вимог державних організацій. Інший важливий момент – пристосування самої організаційної структури підприємства до проекту.

4. Соціальний (соціально-культурний) аналіз, завдання якого полягає в тому, щоб досліджувати вплив проекту на життя місцевих жителів, домагатися доброзичливого чи хоча б нейтрального ставлення до проекту.

5. Аналіз навколишнього середовища, на основі якого виявляється і дається експертна оцінка збитку, що наноситься проектом навколишньому середовищу, і одночасно формуються пропозиції щодо пом'якшення або запобігання цього збитку.

6. Фінансовий аналіз.

7. Економічний аналіз [2].

Фінансовий та економічний аналізи є ключовими, і вони повинні бути розглянуті окремо. Обидва базуються на зіставленні витрат і вигод від проекту, але відрізняються підходами до їх оцінки. Якщо економічний аналіз оцінює прибутковість проекту з погляду всього суспільства (країни), то фінансовий аналіз – тільки з погляду підприємства і його кредитора.

Аналізуючи дохідність інвестиційного проекту, доцільно порівнювати дві майбутні –альтернативні ситуації: підприємство реалізувало свій проект; підприємство не реалізувало свій проект.

На практиці бувають випадки, коли вигоди заздалегідь задані, але їх важко оцінити в грошовому вимірі. Тоді використовують метод (прийом) найменших витрат. Припустимо, що керівництво підприємства поставило завдання: забезпечити за рахунок підприємства підвищення кваліфікації персоналу шляхом проведення семінарів і тренінгів. Для вирішення цього завдання та отримання тим самим вигоди (хоча її дуже важко перевести в грошовий вираз) розробляють кілька альтернативних проектів. Наприклад, підприємство може: а) запросити для проведення тренінгів і семінарів висококваліфікованих фахівців з інших установ; б) підприємство розглядає можливість проведення тренінгів і семінарів власними силами шля-

хом залучення висококваліфікованих фахівців з структурних підрозділів; в) відрядити персонал в інше місто для участі в тренінгах і семінарах. Якщо якість тренінгів і семінарів буде у всіх проектах однаковою, отже і вигода у всіх проектів одна і та ж. А ось витрати різні. Звідси висновок: для вирішення поставленого завдання потрібно знайти найменш дорогий проект, тобто найбільш ефективний спосіб здійснення затрат для досягнення поставленої мети.

Один з принципів проектного аналізу полягає в тому, що необхідно зіставляти витрати і доходи (вигоди), що виникають у різний час. Відомо, що витрати на створення і реалізацію проекту розтягуються у часі, а доходи від проекту, крім розтягування в часі, виникають зазвичай після здійснення витрат. Якщо замість того, щоб витратити одну гривню зараз, ми позичали її ще на один рік, отримавши натомість боргове зобов'язання. У результаті ми як би позбавляємо себе можливості витратити цю гривню на себе зараз. Однак ми припускаємо, що через рік нам повернуть не гривню, а більше: адже гривня, витрачена зараз, коштує більше, ніж гривня через рік. Тому необхідно розраховувати зміну вартості грошей у часі, що означає, що гривня, отримана раніше, коштує більше, ніж гривня, що отримана пізніше.

В економічному і фінансовому аналізі використовують спеціальну техніку для вимірювання поточної і майбутньої вартості однієї грошової мірки. Цей технічний прийом називається дисконтуванням.

Дисконтування є процесом, зворотним обчисленню складного відсотка. Нарахуванням складного відсотка називається процес зростання основної суми вкладу за рахунок накопичення відсотків, а суму, отриману в результаті накопичення відсотків, називають майбутньою вартістю суми вкладу після закінчення періоду, на який здійснюється розрахунок. Початкова сума вкладу називається поточною вартістю [5].

При нарахуванні складного відсотка знаходять майбутню вартість шляхом множення поточної вартості на $(1 + \text{ставка відсотка})$ стільки разів, на скільки років робиться розрахунок.

Припустимо, що потрібно визначити, яким має бути початковий внесок, щоб до кінця третього року він становив 1,33 грн. виходячи зі ставки відсотка 10% у рік. Цей невідомий нам внесок називається поточною вартістю майбутньої вартості в 1,33 грн. Процес визначення цієї поточної вартості, зворотний нарахуванню складного відсотка, і буде дисконтуванням.

При дисконтуванні знаходять поточну вартість шляхом ділення майбутньої вартості на $(1 + \text{ставка відсотка})$ стільки разів, на скільки років робиться розрахунок.

Дисконтування, як і нарахування складного відсотка, базується на використанні відсоткової ставки. Щоб спростити розрахунки при нарахуванні складного відсотка і при дисконтуванні, використовуються спеціальні таблиці, в яких для кожного року і для кожної процентної ставки заздалегідь обчислені величини. Ці величини називаються відповідно «фактор складного відсотка» (множник нарощення) та «фактор дисконтування» (дисконтний множник) [6].

Як визначити ставку відсотка для дисконтування, так звану ставку дисконту? В економічному аналізі її визначають як рівень прибутковості, який можна отримати за різними інвестиційними можливостями. При фінансовому аналізі за ставку дисконту беруть типовий відсоток, під який дана фірма може зайняти фінансові кошти. Якщо банки кредитують фірму за ставкою 90%, це і буде ставкою дисконту.

І в економічному, і в фінансовому аналізі дисконтування – це приведення один до одного потоків доходів (вигод) і витрат рік за роком на основі ставки дисконту з метою отримання поточної (сьогоднішньої) вартості майбутніх доходів (вигод) і витрат.

Висновки

У проектному аналізі ефективність проекту вимірюється його прибутковістю. Головними показниками доходності проекту є чиста приведена вартість та внутрішня норма прибутковості.

Показником прибутковості інвестицій в інноваційний проект є чиста приведена вартість (чиста приведена величина доходу) визначається як різниця між поточною приведеною вартістю потоку майбутніх доходів (вигод) і поточною теперішньою вартістю потоку майбутніх витрат на реалізацію та функціонування проекту впродовж усього циклу його життя.

Внутрішня норма прибутковості (окупності) – це розрахункова відсоткова ставка, при якій одержувані вигоди (доходи) від проекту стають рівними витратам на проект, тобто розрахункова процентна ставка, при якій чиста приведена вартість дорівнює нулю.

Обчислення внутрішньої норми прибутковості здійснюється зазвичай на комп'ютері за спеціальною програмою.

Поряд із розглянутими є й інші показники ефективності проектів, такі як показники найменших витрат, рентабельності, строку окупності.

Показник найменших витрат – це величина витрат на проект по найменш дорогому варіанту.

Рентабельність інвестицій в інноваційний проект визначається як співвідношення між всіма дисконтованими доходами від проекту і всіма дисконтованими витратами на проект.

Термін окупності інвестицій в інноваційний проект показує, за який період часу окупуються інвестиції в інноваційний проект; він розраховується на базі недисконтованих витрат. Цей показник застосовується для швидкої оцінки при виборі інвестицій в альтернативні інноваційні проекти, але він не враховує фактору часу.

Список використаних джерел

1. Гончаренко О.М. Вплив інноваційних технологій на стійкість функціонування підприємства / Вісник соціально-економічних досліджень, 2012. Вип. 1(44). – С. 167–174.
2. Гриджук І. Інноваційна складова стійкого розвитку економіки регіонів / І. Гриджук // Теорії мікро- та макроекономіки: Збірник наукових праць. – Вип. 29. – К.: Академія муніципального управління, 2008. – С. 239–240.

3. Ілляшенко С.М. Товарна інноваційна політика: підручник / С.М. Ілляшенко, Ю.С. Шипуліна. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 281 с.

4. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: навч. посіб. / С.М. Ілляшенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. – 278 с.

5. Колесніков А.П. Дослідження ефективності результатів інноваційної діяльності вітчизняних підприємств / Колесніков А.П., Пе-

трик С.І. // Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – Тернопіль, 2010. – №4. – С. 75–79.

6. Польова Н.М. Потенціал інноваційної діяльності машинобудівних підприємств: критерії та методичні підходи / Н. М. Польова // Інвестиції: практика та досвід. – 2009, квітень (№7). – С. 28–30.

7. Яненко І.Г. Організаційні інновації в економічній системі: сутність та передумови впровадження // Проблеми науки. – 2008. – №8. – С. 25–31.

УДК 001.003.2;001.336

Т.К. КВАЦА,
провідний науковий співробітник, НДІ,
О.Ф. ПАЛАДЧЕНКО,
завідувач відділу, УкрІНТЕІ

Бюджетне фінансування та реалізація у 2012 році середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності за стратегічним пріоритетом «Технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу»

Проведено моніторинги бюджетного фінансування та реалізації в 2012 році середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного та галузевого рівнів в Україні за стратегічним пріоритетом «Технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу» та наведено результати їх аналізу. Зазначені моніторинги в Україні проведено вперше.

Ключові слова: інноваційна діяльність, бюджетне фінансування, середньострокові пріоритетні напрями, загальнодержавний рівень, галузевий рівень, розвиток агропромислового комплексу.

Проведены мониторинги бюджетного финансирования и реализации в 2012 году среднесрочных приоритетных направлений инновационной деятельности общегосударственного и отраслевого уровней в Украине стратегического приоритета «Технологическое обновление и развитие агропромышленного комплекса» и приведены результаты их анализа. Указанные мониторинги в Украине проведены впервые.

Ключевые слова: инновационная деятельность, бюджетное финансирование, среднесрочные приоритетные направления, общегосударственный уровень, отраслевой уровень, развитие агропромышленного комплекса.

There are the results of monitoring of the financing and implementation in 2012 for mid-term priorities innovation's of national and sectoral areas of strategic priority for Ukraine «Technological modernization and development of

the agro-industrial complex». These monitoring conducted in Ukraine for the first time.

Keywords: innovation, government funding, strategic priority, medium priority areas, national level, sectoral level, the development of agriculture.

Постановка проблеми. Як свідчить світовий та вітчизняний досвід, для ефективного розвитку аграрного сектору важливим та необхідним є його технологічне оновлення. Фінансування середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності за стратегічним пріоритетом «Технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу» розпорядниками бюджетних коштів є одним із важливих завдань.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання інноваційної діяльності аграрного сектору, її ресурсного забезпечення досліджували експерти ОЕСР, ЄС, зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема, М.І. Кісіль, О.В. Крисальний, М.Ф. Кропивко, О.А. Лапко, М.І. Лобанов, П.М. Музика, П.Т. Саблук, М.А. Садиков, С.В. Шолудченко, Г.І. Андреев, С.Д. Ільєнкова, Г.А. Романенко, Л.М. Хогберг, Р.А. Фатхутдінов. Водночас питання бюджетного фінансування середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного та галузевого рівнів за стратегічним пріоритетом «Технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу» досліджено вперше.

Метою статті є аналіз результатів проведеного УкрІНТЕІ моніторингу фінансування та реалізації головними розпо-